

BOLHÁIM

Bolháimnak – a valaha meglátogatott piacoknak, vásároknak, valamint a hozzájuk kapcsolódó emlékfoslányaimnak – a csipegetése sajnálatosan hiányos lesz. Kimarad egyebek mellett a pécsi vásár, ahol szinte minden vasárnap megfordulok, vagy a virtuális piactér, ami való világomat oly’ gyakran átrendezi és átértelmezi.

Kolozsvár, Ószer, 1968–1982

A románok is ószernek ejtik és „Oser”-nek írják, és a közelmúltig szinte változatlan formában őrizte gyerekkorom hangulatát. Talán 1982-ben jártam itt utoljára, s nem vásárlóként, hanem eladóként. Abban az évben édesanyámat már kirúgták az iskolából, ahol történelmet tanított süketnéma gyerekeknek, akiknek általában nincs időérzékük. Én sem jártam már egyetemre, mert figyelmeztettek, hogy jobb lesz nekem mondvacsinált okot keresnem, hogy hiányzások miatt kirúgjanak, semmint hogy kifizessem a taníttatási költségeimet, amikor bejelentem, hogy Magyarországra távozom. Ekkoriban a fiatal értelmiségiek számára egyetlen bevételi forrásként elérhető tejhordásból tartottam el magam. (Egy másik korban aztán kiderült, hogy a tejhordók munkaerőpiaci monopóliumát kezében tartó – igen tehetséges – művész a titkosrendőrségnek dolgozott.) A polgári Kolozsváron nem csak nem volt szabad telefonálni délután három és öt között – hiszen ez a szieszta ideje –, de az üveg tejet is az ajtó elé vittem minden hajnalban. Kiegészítő jövedelemként

az Ószeren adogattam el azokat a tárgyait, amelyekre előreláthatóan nem lesz több szükségem, és az antikváriumba vittem azokat a könyveket, amelyeket nem akartam határokon át magammal hurcolni. Így esett áldozatul az áttelepedésnek a MEM (Marx–Engels Művei), amit azóta is bánok.

Akkoriban viszont dühösen utasítottam el a marxizmust, aminek egy szemináriumi dolgozatban írásos bizonyítékát adtam. Még ma is emlékszem a címére: „Engels tételei a dialektikus materializmusról négy felvonásban és azok cáfolata öt és fél levonásban”. A dialektikus és történelmi materializmust oktató tanárom, B. S. (később a magyar nemzetiségi oktatás hőse) komolyan meg is fenyegetett érte: „Vegye tudomásul, hogy vagy a pályán focizik, vagy el lesz távolítva az egyetemről.” Aztán fogta antimarxista zsenyémet, szépen kijegyzetelte és önként elsétált vele a Securitatéhoz, hogy rendszerellenes nézeteimről jelentsen. Mindezt persze jóval, huszonnyolc évvel később tudtam meg, amikor Bukarestben az Állambiztonsági Archívumban kikértem a rólam készült megfigyelési dossziémat. Hálás is vagyok egykori tanáromnak, az ügynököknek és ószereseknek, hogy átmentették számomra egykori életem megkopott vagy teljesen elfeledett emlékeit.

Feketető, 1977–1982 és 1982-től napjainkig, hosszú megszakításokkal

Annak idején hímzett subát, nemrégiben pálinkafőzőt vettem itt magamnak. Négy évszázados múltra tekint vissza Délnyugat-Európa legnagyobb vására, amit minden október második hétvégéjén tartanak. Eredetileg leányvásár, és arra volt hivatott, hogy a hegyekben, egymástól nagy távolságra lakó fiatal párokat még a tél beköszönte előtt összehozza, s ezt a romantikus funkcióját is őrizte még némiképpen fiatal koromban, amikor a helybéliek megengedték, hogy az egész napos vásárolás után meghúzzuk magunkat éjszakára a szénapadlason.

Egyébként is tobzódtam a népi kultúrában, miközben távolról szaglott rólam, hogy az urbanusok táborába tartozom.

Szüleimmal gyakran jártuk a falvakat, olykor a feketetői vásárt, népi tárgyakat, festett máramarosi tányérokat, cirkalmasan és aprólékosan díszített guzsalyt, faragott román ládát vagy magyar tulipánosat, üveg- és agyagbokályokat halmozva föl. Én legfőképpen a táncházba járást kedveltem, nem titkoltan párkapsolat-építési célzattal. Semmiféle gondot nem jelentett számomra, hogy mindközben szerkesztettem az *Echinox* című háromnyelvű diáklapot, amelyik 1980-ban Heidegger-számot adott ki, és egy másik alkalommal én írtam bátran, álnév alatt, a *népisch* Sütő Andrásról ledorongoló kritikát.

Én nem éreztem semmiféle szorongást a két kultúra közötti átjárás közben, a külvilág azonban igen. (1990-ben, Andrásfalvy Bertalan, az első szabadon választott kormány kulturális miniszter-jelöltje szintén az egyoldalú népiességre építette programját, amikor az iskolákba kötelezően be akarta vezetni a tárogatón való játék oktatását és a tornaórakon a metát. Május 23-án, a magyar parla-

mentben nekiszégeztem a kérdést: „...nem egészen értem azt a népiességet, amelyre miniszterjelölt úr hivatkozik. Vajon ez az, amit a néprajz feltár, a táncház és a tulipános láda és a lajbi? Vagy pedig az, amit a nép éppen művel: a diszkó, a dzsessz, a rock, a farmer-nadrág? Vajon melyik népiesség lesz művelődéspolitikánk ihletője?”)

A túlélésre berendezkedett romániai magyar társadalom a folklorizálódásban keresett menedéket. A román titkosrendőrség pedig jól érzékelte a belső törésvonalakat. A népieseket eleve véres magyar nacionalistáknak tartotta, akiket üldözni és korrumpálni, beszervezni kell, az urbánusokat viszont jellegzetesen zsidó kommunistáknak, akik a népiesekkel szembeni ellenérzéseik okán amúgy önként fognak kollaborálni, de a biztonság kedvéért őket is figyelni és ezáltal biztatni kell.

Nyilván akkoriban semmit nem éreztem és nem is értettem mindebből. Jóval később, amikor alkalmam volt a titkosrendőrség archívumát kutatni, akkor bukkantam rá erre a

megjegyzésre, amit hajdanán egy szT-tisztt vetett papírra, egy számára elképzelhetetlen jövő okulására.

Románia, Gyimespalánka (Palanca), néha

Azért kerül ide ez a falusi kis vásár, mert enél jelentéktelenebb aligha létezik. Kivételes alkalomkor vásárolok itt bármit is, például filléres kínai dorkót, mert az enyém éppen elszakadt. (A vidék számomra második otthonom má vált – sőt egy palánkai román erdőkerülő kúriájában tartottam első esküvőmet, no de ez másik történet). Palánka az első bákói település a volt Monarchia határán, az „ezeréves határon” túl, a Rákóczi-váron is túl – vagyis dagadó honfikeblet vagy szottyadt honfibút errefelé már nem tapasztalni. Van viszont a vásárban *mici* (ejtsd miccs; jelentése: kicsike), a csevap román változata, amit nem mulasztok el fogyasztani egyetlen román vásárban sem, különösképpen Mangalián, a tengerpart melletti hajnali hús piacon vásárnaponként, ahol zöldségeket vásárolok. A mangaliai helyi hírmondóban jobb híján ki is neveztem magam díszpolgárnak.

Kénytelen vagyok tehát a román néplélekkel foglalkozni (amelynek legjobb kifejezője a pacalcsorba, de a *mici* is lényeges alkotóeleme). Két idézet erejéig átadom tehát a szót Vintilă Mihăilescu antropológus barátomnak, aki a téma szakavatott ismerője, A Román Paraszt Múzeumának volt igazgatója.

„[Ion Luca Caragiale drámaíró] *sui generis* filozófusként sajátos, nemzeti (vagy körzeti) jellegű egzisztenciális kategóriát vázol föl, amelyet a jelentéktelenség szóval címkézhetnénk. Az egzisztenciális jelentéktelenség maga az élet jelentéktelen állapota, ami ugyanolyan távol áll a keresztény »híváságtól«, mint a racionalista »abszurdtól«. Arról a jelentéktelenségről van szó, hogy az életnek nincs végő és állandó értelme, így sokkal inkább játékos bölcsességgel lehet megélni, mint depressziósan vagy nihilistán.”¹

És akkor jöjjön itt egy hamisítatlan Caragiale, az életből ellesve: „Elhatároztam, hogy vállal-

kozásba fogok, tudod, ezekkel a lakókocsikkal, az út mentén, árulok mindenfélét, ahogy Nyugaton is szokás. *Mici*, kolbász, ilyenek, szeretik a románok. Na, hát ezt nem lehet! Vagyis lehet, de csak rengeteg jóváhagyással, adóval, kell, hogy legyen vécé a lakókocsiban meg zuhany. A németeknek nincs ilyenjük. Érdeklődtem, találtam is olyan lakókocsit, ahol volt vécé és valami zuhany is, csakhogy nálunk azt írják elő, hogy a zuhanynak másfél köbméteresnek kell lennie, meg effélék. Azok a német zuhanyok túl kicsik. Találtam valakit a polgármesteri hivatalban, aki rendkívül kedves volt, meghallgatott, azt mondta, nagyon jól hangzik, és menni fog. Így szólt: »Meg kell próbálnia, elképzelhető, hogy többet fog keresni, mint amennyi bírságot mi kiszabunk. S ha megy, akkor legalább nekünk is van indokunk rá, hogy megváltoztassuk a szabályozást.«²

London, Petticoat Lane (Alsószoknya út), 1990

Ahogy angoléknál megszokott, ez egy ősrégi vásár, ami kétes hírnevét már elnevezésében hordozza: „Az út elején ellopják az alsószoknyádat, majd a végén eladják neked.” Az alsószoknya azonban arra is utal, hogy elsősorban ruhavásár volt itt. A tisztaeszleári vérvád-per évében, 1882-ben, a politikai antiszemitizmus megerősödése elől menekülő, kelet-európai zsidó bevándorlók telepedtek le a negyedben és bekapcsolódtak a helyi ruhagyártásba, ami a vásárnak is új lendületet adott. Az 1970-es években aztán újabb bevándorlók érkeztek, ezúttal Indiából és Ázsiából. Amikor ott jártam, sok törököt láttam és arabokat, ruha- és szőnyegboltokat. A Petticoat Lane a keleti bazárt hozza el Londonba. Régi vágyam teljesült, amikor vettem itt magamnak egy bőrtáskát, amellyel nagyon intellektuálisan néztem ki.

Frissen vásárolt táskámhoz illően találkoztam a *London School of Economics* magyar ille-

1 „Țară lui Caragiale și reabilitarea lui Mitică” (Caragiale országa és Mitică rehabilitálása). *Dilema veche*, 2012. november 8–14. (Nr. 456.)

2 „Romănul liber-schimbist” (A szabadon változó román). *Dilema veche*, 2012. november 1–7. (Nr. 455.) (A „liber-schimbist” – vagyis szabadon változó – Caragiale kifejezése, az alkatilag állandó változásra hajlamos, a helyzetekhez folyamatosan alkalmazkodó emberre utal.)

tőségű tanárával, aki remek, klubtagoknak fenntartott whiskyvel rendelkezett, igaz, csak nyalatnyi mennyiségben kínálta, hiszen ő is csupán egy liter, címkézetlen palackkal kapott évente, a tagsági díj fejében. Lazán cseveghettem az angol konzervatív úriember stílusát híven megformáló Gyurkával. Azt képzeltem erről a lazaságról, hogy valamiféle közösen osztott liberális nézet az alapja. Milyen más volt ez, mint későbbi tweetje arról, hogy a bevándorlókat a határon kihelyezett disznófejekkel kell elijeszteni, vagy az, ahogy európai parlamenti képviselőként megvédte gazdája „illiberális demokráciáról” profétáló elméletét.³

A táska őrzi a vásár hangulatát és emlékét egy azóta szétesett világnak, melyben a liberalizmus amolyan rendszerváltó konszenzusnak látszott. De a táska és ő ugyanúgy koptak el. Az idő könyörtelenül elemészttette a rendszerváltás intellektuális tartalmát, sőt a '89-et megelőző időszakhoz fűződő nosztalgia élőbb, mint amilyen a '89-et követő évekhez valaha is fűződhet.

Amszterdam, '90-es évek eleje, többször

A Waterlooplein a helye az amszterdami bolhapiacnak, közvetlenül a Nemzeti Opera és Balett épülete mögött, a Rembrandt Ház Múzeum és a portugál zsinagóga közelében, két csatorna között. 1893-ban a város legnagyobb és leghíresebb zsidó vására működik itt. A '60-as-'70-es években általános bazárrá válik, s elsősorban a hippi, ifjúsági kultúrát tükrözi. Ezt a jellegét mindmáig őrzi, és persze számos itt kapható tárgy a marihuána fogyasztásához kapcsolódik.

De nem a marihuána, hanem az 1968-ból eredeztethető baloldali-liberális, főként pedig individualista kultúra és az általa kitermelt nyílt társadalom itt a fontos.

Az elmúlt ötven év legnagyobb paradoxona ugyanakkor az, hogy ugyanaz a kultúra fordul önmaga ellentétébe, amely annak előtte

az egyéni szabadság és jólét kiteljesedését hozta el. Leszek Kołakowski lengyel filozófus önmérgezőnek nevezi ezt a kultúrát,⁴ s ebben a történelemnek ugyanazt a vastörvényét vélem fölfedezni, mint amit Montesquieu leírt *A rómaiak nagysága és hanyatlása* című remekműben: ugyanazok az erények, amelyek egykor a római birodalom kialakulásához vezettek, később, a megváltozott helyzetben a bukását is előidézték.

Folytatva Kołakowski gondolatát, Ivan Krasztev liberális bolgár politikatudós kései modernitásunkat öt forradalom eredményének tekintti: (1) A hatvanas évek kulturális forradalma az egyént helyezte a politika középpontjába. (2) A nyolcvanas évek piaci forradalma delegitimálta az államot mint gazdasági szereplőt. (3) 1989 forradalmi az egyéni jogok és piacgazdaság összeegyeztetésének lehetőségéről győztek meg mindenkit, és ugyanavval a lendülettel a történelem végére is ráleltek. (4) A '90-es évek infokommunikációs forradalma az egyének számára újabb és újabb kommunikációs lehetőséget nyújt (s jelenleg, ennek egyik végpontján, a közösségi élmény-otóplékot kínálja). (5) A 2000-es évek neurobiológiai forradalma rámutatott, hogy az érzelmek manipulációjában milyen politikai lehetőségek rejlenek.⁵

Ezek a forradalmak kezdetben mind-mind a további demokratizálódás irányában hatottak, ma viszont az illiberalizálódást segítik elő. A liberalizmus mindinkább az egyéni jogvédelemre szűkölt, és úgy győzött, hogy elveszítette a csatát.

A hidegháború vége elhozta az egyén számára a langyos békét, amikor meglévő jogainak védelme nem oly' fontos számára többé, s már csak marginális kisebbségek küzdenek a kibővítésükért, viszont az atomizálódott társadalom embere számára lényegessé vált az összetartozás valamilyen tudata, s a mindinkább kiterjedő középosztályosodás állami, egzisztenciális védelme, a lecsúszás veszélyének elhárítása a globalizált gazdaságban.

3 „Még az is feltételezhető, hogy egy évtized múlva a tusnádfürdői beszédet a szükséges változás vakmerő/bátor előfutáraként fogják emlegetni.” Zubor Zsolt: „A liberális megszorító jelző» – Konzervatívok az Orbán-beszédről”. Hvg.hu, 2014. július 30. (http://hvg.hu/itthon/20140730_Tusnavonyos_korkerdesek)

4 „A modernitás végtelen pere”. *Comitatus – önkormányzati szemle*, 1997/11. 3–4. o. V. Sz. L. ford.

5 „Europe's Democracy Paradox”. *The American Interest*, 2012. március–április (vii. évf. 4.).

Ivan Krastev egyfajta következtetésként mondja: „az önmagát veszélyeztetettnek érző többség – amelyiknek mindene megvan, következőképpen mindentől fél – az európai politika fő erejének lépett elő. Az illiberális konszenzus nem korlátozódik a szélsőjobb radikalizmusára, hanem maga az átváltozott európai⁶ fősodor. Nem az a fenyegető, amit az európai szélsőségesek mondanak, hanem az az igazán veszélyes, amit az európai politikusok nem mondanak többé: például az, hogy a sokszínűség jó Európának.”⁷

1968 kulturális hangulatát (amelyről még a középiskolában dolgozatot írtam és tápláltam magamban a meg nem élt múlt nosztalgiaját) még őrzi az amszterdami bolhapiac, miközben az a világ, amely az alapjain létrejött, éppen megrendülni látszik körülötte.

Berlin, 1984, 2009

1984-ben jártam először Nyugaton, pár napra, Nyugat-Berlinben. Ekkor ismerkedtem meg az IBM PC-vel és Beate Uhse videójával, azaz a számítógéppel és a pornóval, az intellektuális és szexuális szabadság e két vitathatatlanság, noha sűrűn vitatott szimbólumával. Mindkettőnél érdemes kicsit elidőzni, de a pc-vel majd később foglalkozom.

Beate Köstlin vad kislány volt és igen felvilágosult nevelésben részesült. Apja támogatta repülés iránti szenvedélyét, ami kezdetben abban nyilvánult meg, hogy csirkefogókból összeragasztott szárnyakkal ugrált le a családi ház verandájáról. Később azonban a gyermeki lelkesedés felnőttkori passzióvá érett, és tizenhét évesen Beate lett az első női műrepülő Németországban. A második világháború idején a Luftwaffe kötelékében szolgált mint civil repülőgépszállító. 1945-ben kalandos körülmények között menekült el egyéves fiával az ostromlott Berlinből és vett búcsút örökre a repüléstől, mert a Luftwaffe volt tagjai számára ez tiltott foglalkozássá vált. A fiatal anya a háborút követő években a feketepiacon próbált megélni és fiának enni adni, úgy, hogy házról házra járva

hiánycikkkel kereskedett. Közben céget alapított és a meglátogatott asszonyokkal trécselt, megismerkedett szexuális gondjaikkal és ismétlődő panaszukkal, hogy a frontról hazatérő férfiak minden teketória nélkül teherbe ejtették őket. Ekkor felidézte orvos édesanyja szexuális felvilágosító tanácsait és összeállított egy kis füzetecskét a szexuális higiénéről és a fogamzásgátlás módszereiről (*Pamphlet X*), amit harminckétezer példányban sikerült értékesítenie.

Az egykor sikeres műrepülő Beate Uhse hamar sikeres üzletasszonnyá vált, akit heves levelekkel ostromoltak, hogy a szexualitásra vonatkozóan adjon felvilágosítást, és élénk érdeklődés mutatkozott az általa forgalmazott tárgyak iránt – mint például a gumióvszer –, amelyek a szexuális higiénét voltak hivatottak szolgálni. Így nyitotta meg 1962-ben a világ első szexboltját. Régi álmát valósította meg 1996-ban, amikor létrehozta Berlinben a Beate Uhse Erotikus Múzeumot. 1989-ben, a berlini fal leomlásának évében, a szexuális falak ledöntésének elismeréseképpen Beate Uhse-Rotermundot kitüntetik a Német Érdemkereszttel.

Közvetetten ez a Beate Uhse gyakorolt rám intellektuális hatást, amikor a nyolcvanas évek végén *Pornográfia* címmel indítottam kurzust a pécsi egyetemen, amelynek keretében a szólásszabadság alkotmányos szabályozásával foglalkoztam.

2009-ben, amikor egyszer megint Berlinben jártam, a *Museuminsel* közelében megtaláltam a hajdani feketepiac bolhásított változatát, ahol most leginkább volt szovjet relikviákat, kitüntetések és egyenruhát, egyszóval katonapornót lehetett vásárolni. Ennek ellenére magam is találtam itt valamit, ami azért szoftabb változat: vettem magamnak egy számovárt.

A nyugat-berlini feketepiacról viszont még eszembe jutott valami. „A harmadik ember” című, 1949-ben készült brit *film noir*. Orson Welles érzéketlen csempészt alakít benne, aki kábítószerral kereskedik. A film a demarkációs vonalakkal megosztott Berlinben játszódik. És Orson Welles egy adott pillanatban, Machiavellire gondolva, tömören és rettenetesen gonoszán megvilágítja a politika és

⁶ Tegyük hozzá, azóta az amerikai is...

⁷ Uo.

a műsák viszonyának megszokottól eltérő kapcsolatát, amit a forgatókönyvből kilépve, ő maga improvizál. „Tudod, mit mondott az a fickó Itáliában – a Borgiák alatt harminc évig háború, terror, gyilkosság és vérengzés volt részük, de közben megteremtették Leonardo da Vincit, Michelangelót és a reneszánszot. Svájcban volt testvéri szeretet, ötszáz év demokrácia és béke, és mit hoztak ott létre? A kukkos órát.”

Valahol a Szilícium-völgyben, 1990

Ahogy már az előbb említettem volt, az első találkozásom a személyi számítógéppel Nyugat-Berlinben történt. Az IBM által gyártott és 1981-ben piacra dobott gép – COCOMO-listas (Coordinating Committee for Multilateral Export Controls, azaz a nyugati országokból exportálni tilos termékek) eszköz lévén – kizárólag csempészárúként kerülhetett egy szocialista országba, amire egy nyugati barátom később vállalkozott. Én azonban nagyon vágytam rá, azért is, mert a kolozsvári iskolában már a hetvenes évek közepén tanultam lyukkártyás programozást, és soha nem múló szerelemben estem az informatikával. A két nagy, 5,25 colos meghajtó egyik hajlékonylemezen a DOS futott, a másikon a Microsoft Word Charles Simonyi által kidolgozott 2.0-ás verziója.

Laptopot 1990-ben vásároltam, amikor először jutottam ki hosszabb időre az Egyesült Államokba. San Franciscóban, az egyik helyi újságban fölfedeztem egy hirdetést a közelben tartandó „elektronikai bolhapiacról”. Valahogy eljutottam egy kietlen, inkább pusztaságnak nevezhető vidékre, ahol néhány szegényes sátorban valóban árultak mindenféle használt és új kutyut, egyebek mellett azt a „noname” laptopot, amelyik alighanem elsőként jelent meg a Magyar Országgyűlés termében, és olykor az üléstermi tévéközvetítéseken is látható volt.

Akkor még nem, amikor igen rövid és némiképp zavaros szűzbeszédemet tartottam a sajtószabadság védelmében.

Az Országgyűlésben, 1990. május 27-én ismertette Kulin Ferenc a médiaháború hadüze-

netét: „Az Országgyűlés kulturális, oktatási, tudományos, televízió- és sajtóbizottsága a beérkezett észrevételek alapján is felhívja a Magyar Televízió műsorszerkesztőségének a figyelmét, hogy az Országgyűlés eseményeinek hű közvetítésére nagyobb gondot fordítson. Véleményünk szerint a demokratikusan,

szabodon választott Országgyűlés kormányának bemutatkozása, eskütétele, a kormányelnök beszéde az egész nemzetet érintő sorsfordító esemény volt. Ezt a különleges jelentőségű, túlzás nélkül történelminek nevezhető emelkedett pillanatot egy nemzetközi kupamérkőzés közvetítése miatt megszakítani, háttérbe tolni, feldarabolni súlyos vét-

ség volt, amely nem szolgálta azokat a nemzeti célokat, amelyekért a magyar társadalom a Magyar Televíziót fenntartja.”

1990. május 23-án játszották Bécsben a Milan–Benfica Európa Kupa (Bajnokok Ligája)-döntőt, amelyet Frank Rijkaard góljával az olaszok nyertek meg. A '89/90-es kiírás utolsó

mérkőzése nyolc órakor kezdődött, szerencsétlen módon éppen akkor, amikor az első demokratikusan választott parlament képviselői a magyar kormány hivatalba lépését követették előben, az ülésteremben, a helyzetnek megfelelő ájtatossággal. A Magyar Televízió szerkesztői pedig tanácstalanul rágták a körműket, de végül, hosszas hezitálás után a

programban meghirdetett, valamint jóval szórakoztatóbbnak ígérkező meccs közvetítése mellett döntöttek, s lekeverték a magyar kormányt a képernyőről. Csurka István blaszfémiaát kiáltott. Értelmezése szerint a frissen fölesküdtött kormányt nem csak a képernyőről, hanem a történelemből is kiiktatták. Fölszólította tehát a szakbizottságot, hogy azonnal részesítse feddésben a Magyar Televíziót, ami aztán egy, a nyilvánosságot kizáró, alkalmasint hallatlannak számító ülésen meg is történt.

Csurka István azt szorgalmazta akkor, ami azóta fényes sikerrel megvalósult. A „közszolgálati” médiát „kormánybiztosgálativá” akarta változtatni. Ez ellen tiltakoztam akkor és állok elképedve ma: mintha életem, egy rövid átmeneti szakasz után, önmaga múltjához tért volna vissza, a hegeli dialektika ábrázolása végett. (S ha már a dialektika ennyire fontos szerepet játszik ebben az írásban, megemlítem, hogy amikor a magyar parlamentben azt mondtam, „a valóság úgy van, hogy már át is csapott”, a jegyzőkönyv tanúsága szerint „mozgolódás” támadt a teremben.)

Csurkával később – igaz, jelentősen korlátozott – munkakapcsolatom alakult ki az informatikai albizottságban. Kevesen tudják róla, hogy élénken érdeklődött az informatika iránt, én azonban megerősíthetem, hiszen tapasztalhattam, milyen csodálattal adózott laptopomnak.

A figyelmes olvasó talán észrevette, hogy elmulasztottam közölni, mi az, amit Amszterdamban vásároltam. Nos, ez azért történhetett így, mert rézcshilláromhoz nem vettem meg a villanykörtét tartó rudacsát takaró csövet, ami általában műanyagból készül és a szélein lecsorgó gyertyát formáz. Elviselhetetlenül ronda, népiesen szólva berman-csővel (helyesen: Bergmann) szokás helyettesíteni, amit *bonfáj*errel (vasfűrés) vágnak méretre, s ami a végeken szőrössé teszi. Amszterdamban találtam volt szép, üvegből készült, polgári darabokat, melyekre akkor sajnáltam a pénzt. A megvásárolt dolgok és az elszalasztott tárgyak ugyanannak a folytonosságának két, egymásba hajló végében állnak. Eszméket, embereket, eseményeket idéznek az idők egyvelegében.